

Kehittämisehdotusten arviointia

Maksupalveluperiaate — kehitystäkö?

Valtioneuvoston vuoden vanha periaatepäätös ammatillisen aikuiskoulutuksen rahoittamisen suunnitteluperiaatteista on otettu vastaan oikeastaan yllättävän vähäisen kritiikin — ehkä mielenkiinnonkin — saattelemana. Onhan aikuiskoulutuksen tärkeyttä kylläkin korostettu, ainakin juhlapuheissa, eräänä keskeisenä rakennemuutoksen hallintakeinona. Mutta tuon rahoituspäätöksen erästä ydinkohtaa, siirtymistä maksulliseen, työnantajan kustantamaan henkilöstökoulutukseen, on ao. viranomaisissa voitu valmistella kohti käytännön toimenpiteitä ilman julkisuuden tai sidosryhmien kovaa kritiikkiä. Konsensus tuntuu tässäkin asiassa valitsevan, vaikka ehkä muuta odottaisi.

Edustamani oppilaitosmuodon, metsä- ja puutalousoppilaitosten piirissä ollaan kuitenkin melko huolestuneita aikuiskoulutuksen uusista rahoitusperiaatteista ja niiden mahdollisista seuraamuksista. Esitän tässä kirjoituksessa näitä huolenaiheita ja niiden perusteluja.

Valtioneuvoston periaatepäätös merkitsee lyhyesti ilmaistuna sitä, että työnantaja — lukuunottamatta pienyritystä — vastaa kaikista henkilöstökoulutuksen kustannuksista, myös kaikille avoimien kurssien osalta, joille se lähettää henkilöstöään maksaan heille palkkaa kurssijalta. Valtion tukea tulevat saamaan vain omaehtoisesti, so. vapaa-aikanaan ja omin kustannuksin kurssille osallistuvat.

Metsä- ja puutalousoppilaitoksissa on — ilmeisesti muihin opetusaloihin nähden laajimmin — järjestetty alan työntekijöiden ja toimihenkilöstön lisäkoulutusta. Työnantajat ovat vuosittaisessa, julkisessa lisäkoulutustarviedustelussa ilmoittaneet palveluksessaan olevia henkilöitä kurseille, joiden osanottajat ovat näinollen edustaneet samoilla kursseilla eri työnantajia. Tästä järjestelystä on saatu poikkeuksetta myönteisiä kokemuksia sekä koulutukselliselta että myös metsä- ja puutalouden kehittämisen kannalta. Kun samalla alueella toimivat, esimerkiksi yksityismetsätalouden ja metsäteollisuuden toimihenkilöt voivat kurssilla pohtia keskenään työhönsä liittyviä asioita ja ongelmia, on tämä omiaan edistämään asioiden sujumista käytännössä ja aikaansaamaan muutakin myönteistä kehitystä. Järjestely on mm. taannut oppilaitosten ja työelämän kiinteän vuorovaikutuksen säilymisen, mikä nopeasti kehittyvissä oloissa on ensiarvoisen tärkeää. Nyt tällainen koulutus tulee tulkittavaksi henkilöstökoulutukseksi, sillä perusteella, että työnantaja lähettää osanottajat kurseille ja maksaa kurssijalta palkan. Näinollen

periaatepäätöksen mukaan työnantajien on maksettava myös koulutuksesta aiheutuvat kustannukset kurssimaksuina. On aihetta otaksua, että edellä kuvatun kaltainen, koulutus- ja yhteiskuntapoliittisesti tärkeä ammatillinen täydennyskoulutus ainakin oleellisesti vähenee ellei tyystin lopu metsä- ja puutalousoppilaitoksista. On vaikea kuvitella, että ammattitieto- ja -taitoja ylläpitävä täydennyskoulutus voisi kovin laajana jatkua omaehtoisuuden varassa. Työelämässä toimivien näkökulmasta lienee enemmän kuin kohtuullista odottaa, että he voivat käyttää vapaa-aikaansa ensisijaisesti virkistytymiseen ja harrastustoimintaan ja ehkä näihin liittyvään koulutukseen.

Kun työnantajat jatkossa joutuvat koulutuksen maksamiehiksi, on luonnollista, että koulutuksen laadukkuuden ohella heidän vaatimuksensa kohdistuvat aikaisempaa enemmän kurssien sisältöön, eikä olisi yllättävää, jos kurssit tästäälähin olisivat voittopuolisesti ja selvästi yhden työnantajan sisäisiä kehittämistarpeita palvelevia. Tällaista koulutusta on totuttu koulutuspoliittisesti luonnehtimaan kapea-alaiseksi, yhteen työnantajaan työntekijää sitovaksi toiminnaksi.

Näyttäisi siis siltä, että ainakin metsä- ja puutalousoppilaitosten kurssitoiminnan luonne tulee muuttumaan melko radikaalisti yleisestä, julkisesta täydennyskoulutuksesta työyhteisöjen sisäiseksi henkilöstökoulutukseksi ja tämäkin vain sillä edellytyksellä, että työnantajat katsovat saavansa koulutusrahoilleen parhaan vastineen juuri metsä- ja puutalousoppilaitoksista, eivätkä esim. harkitse muita koulutusorganisaatioita tai järjestä itse tätä koulutusta. Mikäli viimemainittu linja tulee yleiseksi, on oppilaitosten kurssiosastojen toiminta vaaka-laudalla. Valtioneuvoston periaatepäätös antaa tällaiseen kehitykseen vieläpä tukea, kun se mahdollistaa valtion osallistumisen edelleen ammatillisten erikoisoppilaitosten, mm. teollisuuden ammattikoulujen rahoittamiseen.

Sinänsä myönteisen uuden välineen, maksullisten kurssien järjestämismahdollisuuden, hinta näyttää ainakin metsä- ja puutalousoppilaitosten kannalta liian kovalta ja järjestelmään siirtymisen aikataulu liian nopealta. Jotta pahemmilta kolhuilta vältyttäisiin, pitäisi riittävän pitkällä siirtymävaiheella varmistaa, että uuteen järjestelmään voidaan sekä sidosryhmien että oppilaitosten näkökulmasta siirtyä hallitun rakennemuutoksen parhaiden periaatteiden mukaan.